

Analiza makroekonomskih kretanja post - tranzicijskih zemalja Europske Unije

Vukoja Bošnjak, Antonija

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:224598>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

ANTONIJA VUKOJA BOŠNJAK

**ANALIZA MAKROEKONOMSKIH KRETANJA POST-
TRANZICIJSKIH ZEMALJA EU**

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

ANTONIJA VUKOJA BOŠNJAK

**ANALIZA MAKROEKONOMSKIH KRETANJA POST-
TRANZICIJSKIH ZEMALJA EU**

Završni rad

JMBAG: 0303065511 , redovna studentica

Studijski smjer: Menadžment i poduzetništvo

Predmet: Uvod u makroekonomiju 1

Znanstveno područje: društvena znanost

Znanstveno polje: ekonomija

Znanstvena grana: makroekonomija

Mentor: doc.dr.sc. Dean Sinković

Pula, rujan 2019.

Sadržaj

Table of Contents

1. UVOD.....	1
2. ANALIZA EKONOMSKIH POKAZATELJA	2
2.1. Vrste ekonomske analize	2
3. MAKROEKONOMSKA ANALIZA	3
3.1. Gospodarski rast.....	4
3.2. Stopa realnog rasta	5
3.3. BDP po stanovniku	5
3.4. Bruto domaći proizvod.....	6
3.5. Inflacija.....	7
3.6. Nezaposlenost	8
3.7. Vanjskotrgovinska razmjena.....	10
3.8. Javni dug	10
3.8.1. <i>Ciljevi upravljanja javnim dugom</i>	11
4. ANALIZA MAKROEKONOMSKIH KRETANJA POST-TRANZICIJSKIH ZEMALJA EU	12
4.1. <i>Bruto dodana vrijednost u EU-u prema granama gospodarske aktivnosti</i>	18
4.2. <i>Produktivnost rada</i>	20
5. ZAKLJUČAK.....	34
6. LITERATURA	35
7. SAŽETAK.....	36
8. SUMMARY	37

1. UVOD

Ovaj završni rad sastoji se od teorijskog dijela i dijela u kojem se u kontekstu makroekonomskih pokazatelja analizira gospodarstvo post-tranzicijskih zemalja EU.

U prvom, teorijskom dijelu pojmovno se određuje makroekonomija te se definira i objašnjava predmet makroekonomske analize. U okviru potonje, kao izdvojeni makroekonomski pokazatelji, objašnjavaju se bruto domaći proizvod, inflacija, nezaposlenost, javni dug, vanjskotrgovinska razmjena.

Također, oni se koriste u drugom, empirijskom dijelu rada kako bi se analiziralo stanje i kretanja u gospodarstvu post-tranzicijskih zemalja EU-u.

Analiza daje uvid u kretanje makroekonomskih pokazatelja EU-28, te post-tranzicijskih zemalja u razdoblju od 2008. do 2018. godine.

Cilj je dati prikaz kretanja gospodarskih i makroekonomskih indikatora i temeljem toga ocijeniti stanje i tendencije gospodarskog i ukupnog razvoja, odnose između pojedinih makroekonomskih parametara.

Hrvatska, kao gospodarski otvorena zemlja s ekonomskim i političkim usmjerenjem prema EU, pod velikim je utjecajem ekonomskih kretanja u EU. Vidljivo je to, kako iz analize međunarodnih ekonomskih pokazatelja prema kojima se velik dio robne razmjene odvija upravo s Europskom unijom, tako i strukture stranih ulaganja u kojima prevladavaju europski ulagači. Interes Hrvatske za praćenje promjena u gospodarstvu EU je velik, osobito kada je u pitanju oporavak potražnje od kojeg Hrvatska ima velike koristi u pogledu povećanja robnog izvoza i prometa u turizmu, a posredno i na ostatak gospodarstva jer je pristupanje Hrvatske EU olakšalo robnu razmjenu s ostalim državama članicama

Dva su osnovna izvora podataka za ovu analizu: podaci Državnog zavoda za statistiku i Eurostat.

2. ANALIZA EKONOMSKIH POKAZATELJA

Ekonomski pokazatelji predstavljaju ključne statističke podatke, obično makroekonomskih razmjera, koji se koriste za proučavanje sveukupnog stanja u gospodarstvu, analizu ostvarenih i predviđanje budućih gospodarskih rezultata. Sastavljaju ih vladine agencije, neprofitne organizacije pa čak i privatne tvrtke. Objavljuju se redovno, obično tjedno, mjesečno ili kvartalno, te služe i kao podloga za izradu godišnjih izvješća. Postoje brojni ekonomski pokazatelji snage i stabilnosti nekog gospodarstva, a neki od osnovnih su veličina bruto domaćeg proizvoda, stopa rasta BDP-a, stopa nezaposlenosti, stopa inflacije, vanjskotrgovinska bilanca, razina proračunskih viškova ili manjkova, razina stranih ulaganja, monetarna politika, itd.

Prema Joseph Alois Schumpeter, ekonomska analiza se definira kao skup ekonomske teorije, ekonomske statistike i ekonomske povijesti.¹

Ekonomska analiza se može definirati i kao skup općih ekonomskih načela i logike pomoću kojih se mogu utvrditi međuzavisnosti između svih ekonomskih pojava i procesa, objasniti njihovo nastajanje, dosadašnje kretanje i predvidjeti budući razvoj, odrediti optimalni pravac razvoja pojave i mjere kojima će se razvoj pojave usmjeriti u poželjnom, optimalnom pravcu.²

2.1. Vrste ekonomske analize

Kvalitativna ekonomska analiza pomoću različitih narativnih metoda, na prijer povijesnom metodom, metodom dedukcije i drugima, nastoji utvrditi osnovne zakonitosti u ekonomskom svijetu. Promjena cijene nekog proizvoda utjecat će na promjenu njegove potražnje, promjena investicija utjecat će na promjenu dohotka i zaposlenosti.

Kvantitativna ekonomska analiza ide korak dalje i nastoji osim utvrđivanje egzistencije, primjenom različitih matematičkih metoda, kvalificirati međuovisnosti koje postoje među ekonomskim pojavama i procesima u realnom ekonomskom svijetu.³

¹ Babić, Mate, Makroekonomija, 13. izdanje, Zagreb, Mate d.o.o., 2003., str.4

² ibid., str. 6

³ Ibid. str. 7

3. MAKROEKONOMSKA ANALIZA

Makroekonomska analiza proučava ponašanja sveukupne narodne privrede i utvrđivanja međuovisnosti između njezinih važnijih agregata, kao što su narodni dohodak i agregatna potrošnja, štednja i investicije, izvoz i uvoz itd. Ti su agregati dobiveni zbrajanjem velikog broja manjih mikroekonomskih varijabli. Makroekonomska analiza se naziva još i agregatna ekonomska analiza.⁴

Makroekonomska analiza se usredotočuje na probleme međuovisnosti uvjeta agregatne ponude i potražnje.

Razvitak moderne ekonomske analize karakteriziraju dvije bitne tendencije. Jedna je tendencija prema kvantitativnoj ekonomskoj analizi, što je omogućeno brzim razvojem ekonometrije, a druga je tendencija da se narodna privreda sve više proučava kao jedinstveni sustav s makroekonomskog gledišta.

⁴ Babić, Mate, Makroekonomija, 13. izdanje, Zagreb, Mate d.o.o., 2003., str. 14

3.1. **Gospodarski rast**

Gospodarski rast je centralni problem suvremenog svijeta. Gledajući gospodarski rast kao cjelinu uviđamo da to nije samo ekonomsko već i društveno – političko pitanje. Gledajući sa aspekta ekonomije, gospodarski rast je čisto ekonomska pojava. Sa aspekta društva, gospodarski rast među djeluje sa društvenim zbivanjima, tj. promjene u društvenim odnosima mogu znatno utjecati na ubrzavanje ili usporavanje društvenog rasta. I sa aspekta politike, očituje se u tome da se tempo gospodarskog rasta često uzima kao indikacija efikasnosti privrednog sistema pojedinih zemalja.

Gospodarski rast cilj je svakog gospodarstva. Manifestira se povećanjem ukupne tržišne vrijednosti roba i usluga proizvedenih u jednoj ekonomiji u odnosu na prethodnu godinu. Varijabla izračuna gospodarskog rasta je BDP, tj. bruto domaći proizvod. BDP je najsveobuhvatnija mjera ukupne proizvodnje roba i usluga neke države. To je zbroj dolarskih vrijednosti potrošnje (C), bruto ulaganja (I), državnih izdataka za robe i usluge (G), i neto izvoza (X) ostvarenih u zemlji tijekom dane godine.⁵ Iako se koristi u različite svrhe, primarna zadaća mu je prikaz ukupnih rezultata nekog gospodarstva. Pad BDP-a kroz duže razdoblje gospodarstvo dovodi u recesiju, dok povećanje BDP-a označava ekspanziju.

BDP se razlikuje u još jednoj stvari, izračunu nominalnog i realnog BDP-u. Nominalni BDP iskazan je u tekućim cijenama i jednostavno se dobiva kao zbroj proizvedenih količina finalnih dobara i usluga množenih s njihovim tekućim cijenama dok se realni BDP dobiva ako se iz nominalnog BDP-a isključi utjecaj kretanja realnih cijena.⁶ Kod utvrđivanja odnosa nominalnog i realnog BDP-a koristi se deflator, koji se izračunava na način da se nominalni BDP podijeli sa realnim, te se dobiveni rezultat pomnoži sa 100.

⁵ Samuelson, P. A. i Nordhaus, W. D., Ekonomija, 18. izdanje, Zagreb, Mate d.o.o., 2007., str. 408.

⁶ Benić, Đuro, Makroekonomija, Zagreb, Školska knjiga, 2016., str. 23

3.2. Stopa realnog rasta

Ukoliko se želi pratiti razvoj proizvodnje i promjenu njezina obujma tijekom određenog vremena, mora se ukloniti utjecaj promjena cijena i inflacije, tada se govori o realnom BDP-u. Realni BDP izražava vrijednost proizvodnje u stalnim cijenama iz jedne godine, odražavajući samo promjene količina proizvedenih dobara i usluga.⁷

3.3. BDP po stanovniku

Kao pokazatelj općeg gospodarskog blagostanja, odnosno prosječnog životnog standarda u nekoj zemlji, koristi se bruto domaći proizvod po stanovniku (BDP per capita), koji predstavlja omjer realnog BDP-a i ukupnog stanovništva neke zemlje. Ukoliko u nekom gospodarstvu dođe do povećanja realnog BDP po glavi stanovnika, to ukazuje na poboljšanje općeg stanja u tom gospodarstvu. BDP po stanovniku sve se češće mjeri u odnosu na BDP usklađen s paritetom kupovne moći, pri čemu se uzimaju u obzir troškovi života i stopa inflacije. Paritet kupovne moći (PPP - Purchasing Power Parity) implicira da neka valuta ima istu kupovnu moć u bilo kojoj zemlji, odnosno cijene identične robe jednake u različitim zemljama pa se tako dobiju realniji odnosi između životnog standarda u različitim zemljama.

⁷ Wasserbauer, B.: Osnove ekonomije, III. dopunjeno izdanje, VUKA, Karlovac, 2010., str. 210

3.4. Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvodnje naziv koji se daje ukupnoj novčanoj vrijednosti finalnih dobara i usluga proizvedenih u nekoj zemlji tijekom jedne godine. Bruto domaći proizvod (BDP), (engleski grossdomesticproduct - GDP/) glavni je makroekonomski pokazatelj, odnosno mjerilo gospodarske aktivnosti neke zemlje u određenoj godini. Njime se u novčanim jedinicama iskazuje vrijednost ukupne proizvodnje finalnih dobara unutar granica određene zemlje ili države. To je najsvēobuhvatnija mjera ukupne proizvodnje dobara i usluga nekog društva te kao takav predstavlja zbroj osobne potrošnje, bruto investicija, državnih kupovina dobara i usluga te neto izvoza.⁸

Bruto domaći proizvod po stanovniku se izračunava na način da se ukupni bruto domaći proizvod u određenoj godini podijeli s brojem stanovnika određene države u toj godini. Bruto domaći proizvod po stanovniku pokazuje standard stanovništva pojedine zemlje.

Kad se govori o BDP-u, razlikuju se nominalni BDP, koji mjeri ukupnu gospodarsku aktivnost u tekućim cijenama i realni BDP, koji mjeri ukupnu gospodarsku aktivnost izraženu u stalnim cijenama.

⁸ Samuelson, P., Nordhaus, W.: Ekonomija, Mate, Zagreb, 2013., str. 417

3.5. Inflacija

Kao jedan od makroekonomskim čimbenika ističemo inflaciju. Inflacija je posljedica neravnoteže u narodnoj privredi koja se očituje u porastu unutarnjih cijena, te se definira kao proces porasta cijena u zemlji. Samim time, inflacija je stara koliko i tržište privrede, te možemo reći kako je ona rasprostranjena pojava, ali uvelike pogrešno tumačena.⁹

Za svaku zemlju inflacija predstavlja prekomjerno povećanje novčane mase u optjecaju, što vodi smanjenju vrijednosti novca i općem rastu cijena. Inflacija je neravnoteža u robno-novčanim odnosima izazvana povećanjem novčane mase u optjecaju i mase odobrenih kredita u usporedbi s veličinom raspoloživog robnog fonda izraženog ukupnim cijenama.¹⁰

U tržišnom gospodarstvu cijene proizvoda i usluga mogu se uvijek promijeniti. O inflaciji se govori kada dođe do općeg povećanja cijena robe i usluga, a ne povećanja cijena pojedinih artikala. Posljedično za jedan euro može se kupiti manje ili, na drugi način iskazano, jedan euro vrijedi manje nego prije.¹¹

Uzroke takvih porasta cijena treba tražiti u povećanoj potražnji za novcem koja se financira zajmovima i kreditima.

Na inflaciju utječe i promjena strukture agregatne potražnje u obliku pritiska troškova koje stvaraju radnički sindikati. Kod inflacije se povećavaju plaće kao posljedica ostvarenih interesa radnika.

Inflacija se može pojaviti u raznim intenzitetima. Prema tome, razlikujemo **blagu** ili puzeću inflaciju kada je stopa inflacije do 5%, zatim **umjerenu** inflaciju kada je stopa inflacije od 5 do 10%, te **jaku** ili galopirajuću inflaciju kada je godišnja stopa inflacije preko 10%. Uz navedene vrste inflacije spominjemo i hiperinflaciju, odnosno inflaciju kada je mjesečna stopa rasta cijena veća od 50%¹²

⁹ Babić, Mate, Makroekonomija, 13. izdanje, Zagreb, Mate d.o.o., 2003., str. 491.

¹⁰ Zagrebačka burza, <http://limun.hr/main.aspx?id=25695>, pristupljeno 2.9.2019.

¹¹ European Central Bank, <https://www.ecb.europa.eu>, pristupljeno 2.9.2019.

¹² Babić, Mate, Makroekonomija, 13. izdanje, Zagreb, Mate d.o.o., 2003., str. 492.

Prema njezinim uzrocima, inflaciju dijelimo na inflaciju potražnje koje je u početku uvjetovana viškom agregatne potražnje nad agregatnom ponudom i na inflaciju troškova prvobitno uvjetovanou porastom neke troškovne komponente iz strukture cijena, kao što su osobni dohoci, profiti, porezi. Prema geografskom podrijetlu inicijalnog uzroka inflacije razlikujemo domaću inflaciju i uveznu inflaciju.

Iako inflacija uglavnom ima nepovoljan učinak na cjelokupni ekonomski i politički sustav neke zemlje, rašireno je gledište da blaga inflacija djeluje stimulatивно na gospodarski sustav pa se preporučuje nerazvijenim zemljama kao jedan od instrumenata razvojne politike. U tom slučaju cijene su relativno stabilne, odnosno rastu sporo i predvidivo pa novac zadržava svoju vrijednost kroz duži vremenski period, što potiče spremnost stanovništva na dugoročne transakcije. U literaturi se smatra da svaka inflacija veća od 10% negativno utječe na stopu rasta u nerazvijenim zemljama.¹³

3.6. Nezaposlenost

Nezaposlenost je stanje u kojem se dio radno sposobnih članova društva ne može zaposliti, primjereno svojim sposobnostima i kvalifikacijama, uz uobičajeni dohodak, najamninu, plaću ili kakvu drugu zaradu¹⁴.

U nezaposlene se ubrajaju osobe koje ne rade, ali aktivno traže posao ili čekaju da se vrate na radno mjesto, te osobe koje su djelomično zaposlene, ali njihova radna snaga nije u punoj mjeri iskorištena, ne rade puno radno vrijeme i nemaju primanja dostatna za normalno uzdržavanje. Najčešći uzroci nezaposlenosti su tehnološki razvoj, prestrukturiranje gospodarstva, porast stanovništva, podređivanje proizvodnje interesima pojedinaca, te nedovoljna geografska i profesionalna mobilnost stanovništva.

¹³ Babić, M.: Makroekonomija, 13. izdanje, MATE, Zagreb, 2003., str. 542.

¹⁴ Wasserbauer, B.: Osnove ekonomije, III. dopunjeno izdanje, VUKA, Karlovac, 2010., str. 291

Nezaposlenost se uobičajeno mjeri putem stope nezaposlenosti koja predstavlja postotak nezaposlenih u ukupnoj radnoj snazi. Pri tome radnu snagu neke zemlje čini onaj dio aktivnog stanovništva u dobi od 15 do 60 godina (ili 15-65 godina ili u dugom vremenskom razdoblju ovisno o zakonu o minimalnoj dobi zapošljavanja), koji je ili zaposlen ili aktivno traži zaposlenje.¹⁵

Radna snaga je broj stanovnika koji su ili zaposleni ili nezaposleni ali aktivno traže posao. *Stopa nezaposlenosti* definira se kao odnos broja nezaposlenih i radne snage.

Smatra se da je u svakom gospodarstvu poželjna manja stopa nezaposlenosti, koja se kreće od 3 do 5 posto i koja nastaje uslijed fluktuacija radne snage s jednog radnog mjesta na drugo, kako bi postojala određena ponuda radne snage i ne bi došlo do nestašice faktora rada što bi negativno utjecalo na proizvodnju. Sve što prelazi taj postotak smatra se prijetnjom za gospodarstvo i iziskuje poduzimanje odgovarajućih mjera za suzbijanje nezaposlenosti, od strane države.

¹⁵ Babić, Mate, Makroekonomija, 13. izdanje, Zagreb, Mate d.o.o., 2003., str. 211.

3.7. Vanjskotrgovinska razmjena

Vanjska trgovina predstavlja promet roba i usluga između zemlje i inozemstva. Vanjskotrgovinska razmjena je rezultat odnosa ponude i potražnje, viškova i manjkova roba i usluga u gospodarstvu otvorenom prema svjetskom tržištu. Svaka zemlja teži k tome da svoj bruto domaći proizvod u većem dijelu temelji na plasiranju roba i usluga na inozemnim tržištima.¹⁶

Vanjskotrgovinska razmjena u užem smislu podrazumijeva samo robnu razmjenu dok se razmjena usluga naziva nevidljivom razmjenom i definira širi smisao¹⁷

Postojanje različitosti između unutarnje i vanjske trgovine, rezultiralo je definiranjem teorije vanjske trgovine i izdvajanjem u zasebnu znanstvenu disciplinu. Ključne razlike unutarnje i vanjske trgovine su:¹⁸

- međunarodna nemobilnost proizvodnih faktora
- različiti monetarni sustavi u različitim zemljama
- političke granice pojedinih država partnera u vanjskoj trgovini
- specifičnost vanjske trgovine u odvijanju na većim geografskim udaljenostima koje uvjetuju i veće transportne troškove.

3.8. Javni dug

Zakon o državnom proračunu državni dug definira kao dug središnjeg proračuna, a javni dug kao dug općeg proračuna. Središnji proračun jest državni proračun i financijski planovi izvanproračunskih korisnika državnog proračuna.¹⁹

¹⁶ Kovačević, B., Sabolović, D. (2002), Stanje i razvojne tendencije vanjskotrgovinske razmjene Republike Hrvatske, Ekonomija 2 (9):str. 293-316 (295)

¹⁷ Matic, B., (2004), Međunarodno poslovanje, Sinergija, Zagreb

¹⁸ Babić, A., Babić, M. (2000), Međunarodna ekonomija. Mate d.o.o., Zagreb, str. 8.

¹⁹ <http://www.mfin.hr/hr/javni-dug>

3.8.1. Ciljevi upravljanja javnim dugom

Ciljevi upravljanja javnim dugom su (<http://www.mfin.hr/hr/javni-dug>):

- zadovoljavanje financijskih potreba države, uključujući podmirivanje dospjelih obveza
- postizanje najnižeg srednjoročnog i dugoročnog troška financiranja uz prihvatljivu razinu rizika
- promicati razvoj domaćeg tržišta kapitala

Zaduživanje s ciljem osiguranja potreba za financiranjem utvrđenih državnim proračunom uz postizanje najnižeg troška financiranja provodi se putem:

- aukcije trezorskih zapisa
- kratkoročna i dugoročna kreditna zaduženja
- izdavanjem obveznica

Javni dug predstavlja iznos koji je država pozajmila kako bi financirala prošle proračunske deficite.²⁰ Iznos proračunskog deficita samo povećava javni dug zemlje, a taj javni dug može riješiti samo proračunski suficit, što je za većinu zemalja u današnje doba vrlo teško ostvarivo. GFS metodologija definira javni dug kao sumu zaduženja državnog proračuna, izvanproračunskih fondova i agencija te jedinica lokalne i regionalne samouprave, odnosno kao ukupno zaduženje opće države.

²⁰ Ralašić, M.: Javni ili državni dug, Financijska praksa, No. 17, Vol. 4, Institut za javne financije, str.381

4. ANALIZA MAKROEKONOMSKIH KRETANJA POST-TRANZICIJSKIH ZEMALJA EU

U ovom poglavlju završnog rada prikazana analiza makroekonomskih kretanja post-tranzicijskih zemalja EU.

Kao mjera za ukupnu veličinu gospodarstva najčešće se upotrebljava **bruto domaći proizvod** (BDP), dok se izvedeni pokazatelji, kao što je BDP po glavi stanovnika – na primjer, u eurima ili prilagođen razlikama u razini cijena (kako je izraženo u standardima kupovne moći, PPS) – često upotrebljavaju za usporedbu životnih standarda ili za praćenje ekonomske konvergencije ili divergencije u Europskoj uniji (EU).

Nadalje, na temelju kretanja određenih sastavnica BDP-a i povezanih pokazatelja, kao što su pokazatelji gospodarskog proizvoda, uvoza i izvoza, domaće (privatne i javne) potrošnje ili ulaganja te podaci o raspodjeli prihoda i štednje, mogu se dobiti korisne informacije o glavnim pokretačima gospodarske aktivnosti, koje se mogu upotrijebiti za izradu, praćenje i ocjenjivanje konkretnih politika EU-a.

Kretanje BDP-a u Hrvatskoj od 2009. do prvog tromjesečja 2019.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019.
Realni BDP	-7,3	-1,5	-0,3	-2,3	-0,5	-0,1	2,4	3,5	2,9	2,6	3,9

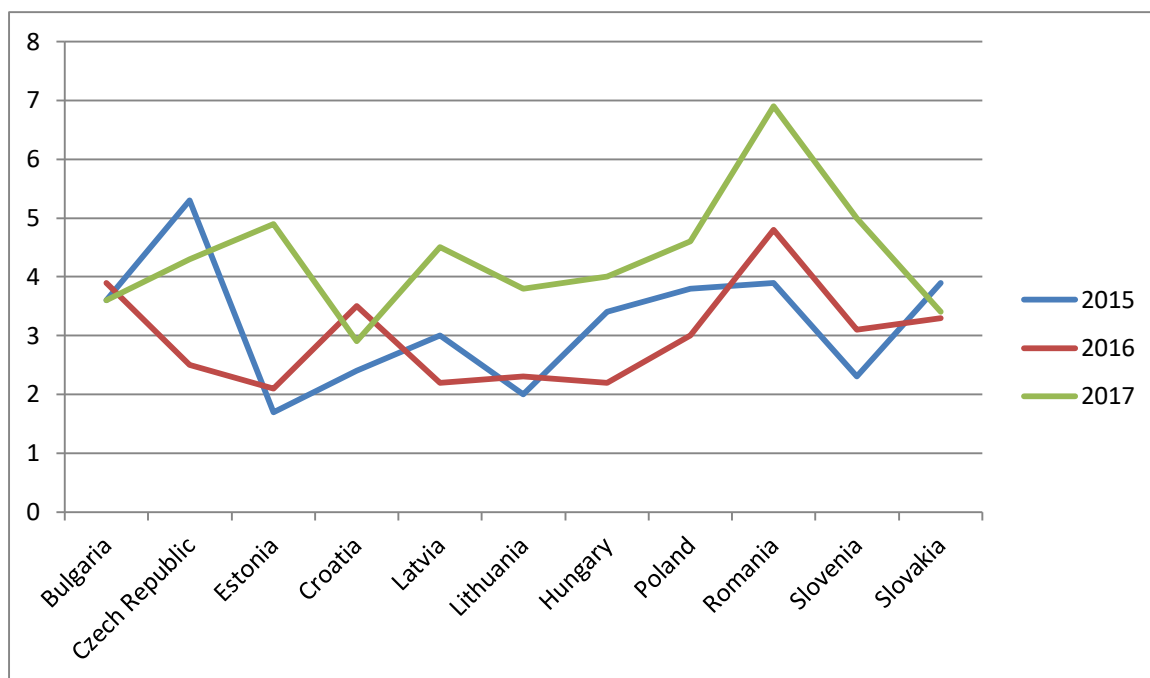
**Podatak se odnosi na prvo tromjesečje 2019.*

Tablica 1. Stanje promjene realnog BDP-a u Hrvatskoj; Izvor: DZS

Globalna financijska i gospodarska kriza 2009. dovela je do velike recesije u EU-u, a oporavak je uslijedio 2010.

Hrvatska nakon višegodišnjeg pada gospodarstva, 2015. bilježi vrlo značajan rast BDP-a koji s pozitivnim predznakom iznosi između 2,4 %. Realni bruto domaći proizvod za RH u 2015. godini povećao se preko 2 % i tako doveo do promjene predznaka gospodarskih trendova koji su bili u neprekidnoj recesiji od 2009. godine.

Grafikon 1. Rast realnog BDP-a, 2015. – 2017.

Grafikon 1. Rast realnog BDP-a, Eurostat

U EU-u rast realnog BDP-a znatno se razlikovao tijekom vremena, te između država članica EU-a. Većina zemalja u 2016. bilježi pad BDP-a, te u 2017. ponovno bilježe rast. (vidjeti tablicu 2.)²¹

²¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

Tablica 2. Rast realnog BDP (postotna promjena u usporedbi s prethodnom godinom; % godišnje)

	2015	2016	2017	2015-2017
EU-28	2,3	1,9	2,4	2,2
Bulgaria	3,6	3,9	3,6	3,7
Czech Republic	5,3	2,5	4,3	4,0
Estonia	1,7	2,1	4,9	2,9
Croatia	2,4	3,5	2,9	2,9
Latvia	3,0	2,2	4,5	3,2
Lithuania	2,0	2,3	3,8	2,7
Hungary	3,4	2,2	4,0	3,2
Poland	3,8	3,0	4,6	3,8
Romania	3,9	4,8	6,9	5,2
Slovenia	2,3	3,1	5,0	3,5
Slovakia	3,9	3,3	3,4	3,5

Tablica 2. Rast realnog BDP, Eurostat

Najviše godišnje stope rasta realnog BDP-a u 2017. zabilježene su u Rumunjskoj (6,9 %) i Sloveniji (5,0 %), dok su najniže stope promjene zabilježene u Hrvatskoj (2,9 %).

Analiza pokazuje da je prosječna godišnja stopa rasta u razdoblju od 2015. do 2017. u EU-28 iznosila je 2,2 %. Prema tom pokazatelju najviši rast u razdoblju od 2015. do 2017. zabilježila je Rumunjska (prosječan godišnji rast od 5,2 %), a slijede je Češka (4,0 %) i Poljska (3,8 %).

Usporedbe različitih zemalja često se temelje na standardima kupovne moći (PPS), kojima se vrijednosti prilagođavaju s obzirom na razlike među zemljama u razinama cijena. Napominje se da su podaci na grafikonima 2. i 3. te u tablici 3. prikazani u tekućim cijenama te da ih ne bi trebalo upotrebljavati za usporedbe tijekom vremena zbog inflacije i fluktuacija deviznog tečaja. U 2017. BDP u EU-28 dosegnuo je 15,3 bilijuna PPS (15 300 milijardi) — za EU-28 jedan PPS iznosi jedan euro.

Prosječna stopa rasta realnog BDP-a post tranzicijskih zemalja, 2003. – 2018.

	2003.-2018.
Bulgaria	3,5
Czech Republic	3,3
Croatia	1,6
Hungary	2,1
Poland	4,0
Romania	4,0
Slovenia	2,2
Slovakia	4,1

Tablica 3. Prosječna stopa rasta realnog BDP-a post tranzicijskih zemalja, 2003. – 2018. ²²

Podaci su u skladu s metodologijom ESA 2010.

Prema podacima od 2003. do 2008. među post tranzicijskim zemljama najveću rast bilježe Poljska i Rumunjska sa 4,0%. U istom periodu najniže stope promjene su u Hrvatskoj sa 1,6%.

Za ocjenjivanje životnog standarda obično se upotrebljava BDP po glavi stanovnika, tj. BDP prilagođen veličini gospodarstva s obzirom na broj stanovnika. Vrijednosti izražene u PPS-u prilagođene su razlikama među zemljama u razinama cijena. Relativni položaj pojedinih zemalja moguće je izraziti usporedbom s prosjekom za EU-28, koji je utvrđen tako da iznosi 100 (vidjeti tablicu 4.). U tom kontekstu najviša vrijednost zabilježena je u Češkoj. S druge strane, BDP po glavi stanovnika izražen u PPS-u u Bugarskoj je bio najmanji.

²² Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables> ; DZS

Tablica 4. BDP u tekućim tržišnim cijenama, 2007. i 2015. – 2017.

	GDP (billion PPS)				GDP per capita (PPS, EU-28 = 100)			
	2007	2015	2016	2017	2007	2015	2016	2017
EU-28	12.993	14.802	14.908	15.330	100	100	100	100
Bulgaria	80	98	101	105	40	47	49	49
Czech Republic	222	267	270	281	82	87	88	89
Estonia	24	28	29	30	69	75	75	77
Croatia	69	72	73	76	61	59	60	61
Latvia	33	37	37	39	57	64	65	67
Lithuania	51	63	63	66	60	75	75	78
Hungary	158	194	193	200	60	68	67	68
Poland	527	763	765	802	53	68	68	70
Portugal	223	231	233	237	81	77	77	77
Romania	237	323	334	368	44	56	58	63
Slovenia	46	49	50	52	87	82	83	85
Slovakia	94	121	122	125	67	77	77	77

Tablica 4. BDP u tekućim tržišnim cijenama

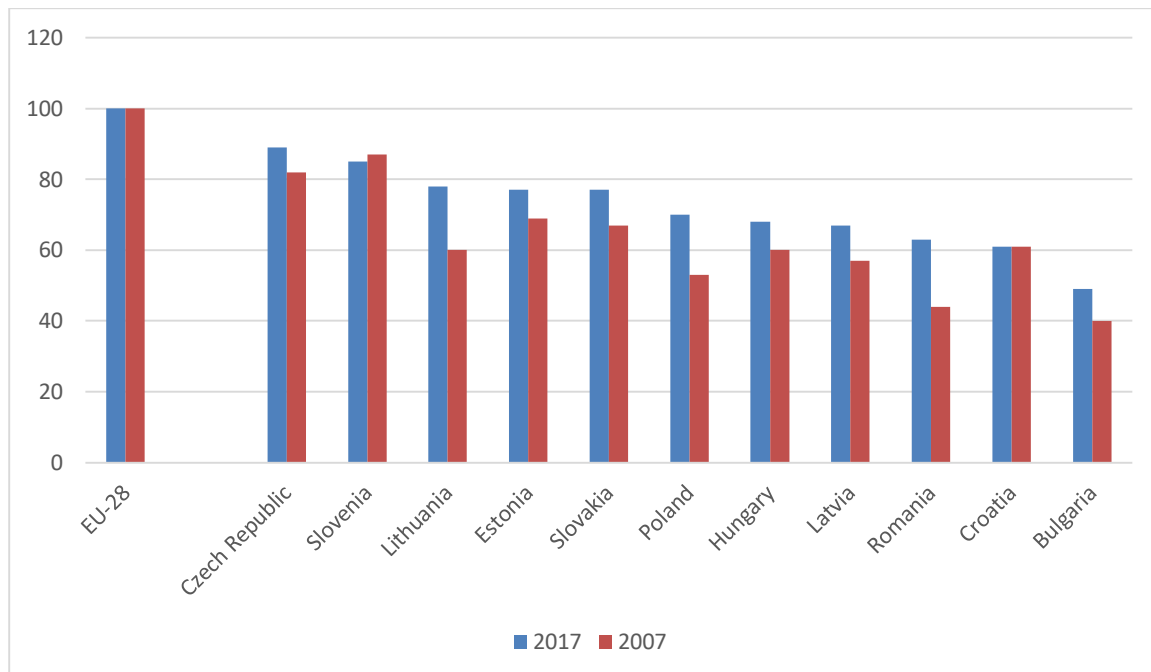
Izvor: Eurostat and World Bank

Iako bi se podaci o PPS-u u načelu trebali upotrebljavati za usporedbe različitih zemalja u jednoj godini, a ne tijekom vremena, kretanja tih podataka u proteklom desetljeću upućuju na to da je došlo do djelomične konvergencije životnih standarda. Države članice koje su EU-u pristupile 2004., 2007. ili 2013. većinom su 2007. bile na razini znatno ispod prosjeka za EU-28, no unatoč određenim poteškoćama tijekom globalne financijske i gospodarske krize, 2017. nalazile su se bliže prosjeku za EU-28. Iznimka je Slovenija jer se u tom razdoblju pomaknula još malo dalje ispod prosjeka za EU-28.²³

Tijekom tog razdoblja Hrvatska nije zabilježila nikakve promjene u razini BDP-a po glavi stanovnika izraženog u PPS-u u odnosu na prosjek EU-28.

²³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

Grafikon 3.: BDP po glavi stanovnika u tekućim tržišnim cijenama, 2007. i 2017. (EU-28 = 100; na temelju PPS-a po stanovniku)

Grafikon 3. BDP po glavi stanovnika u tekućim tržišnim cijenama

4.1. Bruto dodana vrijednost u EU-u prema granama gospodarske aktivnosti

BDP je promotren iz perspektive gospodarskog proizvoda i u tablici 5. iznesen je pregled relativne važnosti 10 grana gospodarske aktivnosti (izmjereno prema klasifikaciji NACE Rev. 2) s obzirom na njihov doprinos ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti u osnovnim cijenama. Od 2007. do 2017. udio sektora industrije u dodanoj vrijednosti u Hrvatskoj narastao je za 0,1% . Udio sektora javne uprave, obrazovanja i zdravstva u ukupnoj dodanoj vrijednosti povećao se za 1,2 postotnih bodova te je 2017. dosegnuo 15,2 %. Grana aktivnosti prema bruto dodanoj vrijednosti u 2017. - poslovanje s nekretninama (9,8 %), stručne, znanstvene, tehničke, administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti, dalje u tekstu „poslovne usluge” 8,4 %, građevinski sektor (5,2 %, uz smanjenje za 3,0 postotnih bodova u istom razdoblju), informacijske i komunikacijske usluge (4,6 %) te financijske i osiguravateljske usluge (6,2 %). Najmanji doprinos imali su sektor umjetnosti, zabave i ostalih usluga (3,3 %) te sektor poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (3,7 %).²⁴

²⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

Tablica 5: Bruto dodana vrijednost u osnovnim cijenama, 2007. i 2017. (postotni udio u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti)

	Agriculture, forestry & fishing		Industry		Construction		Distributive trades, transport, accommodation and food services		Information and communication		Financial and insurance activities		Real estate activities		Professional, scientific, technical, administrative and support services		Public administration, defence, education, human health and social work activities		Arts, entertainment and recreation; other services (1)	
	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017
EU-28	1,7	1,6	20,1	19,6	6,4	5,4	19,0	19,0	4,9	5,0	5,6	4,9	11,0	11,3	10,2	11,2	17,8	18,6	3,4	3,5
Bulgaria	5,5	4,3	22,9	24,1	7,9	4,2	21,2	21,7	3,7	5,5	7,3	7,5	12,0	10,3	5,0	6,1	12,5	14,1	2,0	2,3
Czech Republic	2,2	2,3	31,7	31,7	6,5	5,3	19,6	18,9	5,2	5,3	3,6	4,0	7,9	8,5	6,7	6,8	14,2	15,0	2,4	2,2
Estonia	3,5	2,8	20,2	20,6	10,6	6,6	23,2	21,5	4,6	6,2	4,7	4,0	9,6	9,8	8,0	9,8	13,0	16,2	2,6	2,6
Croatia	4,4	3,7	20,0	21,0	8,2	5,2	22,0	22,6	4,7	4,6	6,1	6,2	9,6	9,8	8,2	8,4	14,0	15,2	2,8	3,3
Latvia	3,7	3,9	14,3	16,4	10,1	5,9	25,7	25,8	3,6	5,0	5,2	4,0	12,3	11,7	6,4	8,0	15,6	16,1	3,0	3,1
Lithuania	3,9	3,4	21,8	22,7	11,2	6,7	27,9	31,5	3,7	3,8	3,5	2,1	6,7	6,5	5,9	6,8	13,7	14,2	1,7	2,2
Hungary	4,0	3,9	26,0	26,4	4,9	4,8	18,6	18,5	5,4	4,9	4,5	3,3	8,1	8,1	8,1	9,4	17,5	17,7	2,9	3,0
Poland	3,4	2,4	25,3	27,2	7,9	7,3	25,2	25,7	4,1	3,9	4,5	4,1	5,7	5,1	6,8	7,9	14,8	14,2	2,2	2,3
Romania	6,1	4,8	27,6	26,7	10,7	6,5	21,2	20,5	5,1	5,7	2,1	3,1	9,3	8,5	4,2	7,6	10,9	13,1	2,8	3,5
Slovenia	2,1	2,1	27,2	27,5	8,0	5,6	20,3	20,5	4,0	4,1	4,6	3,8	7,0	7,7	8,8	10,0	15,3	16,2	2,7	2,6

Tablica 5. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

Najveći pad zabilježen je u udio građevine u svim post-tranzicijskim zemljama.

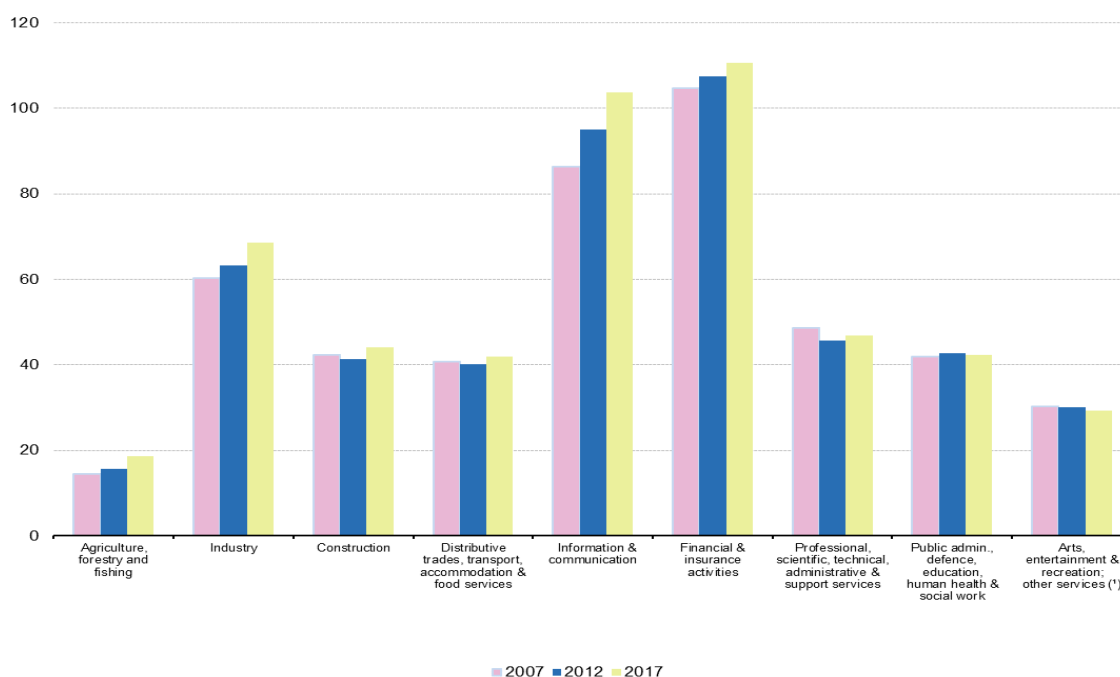
Strukturne promjene barem su djelomično rezultat pojava kao što su tehnološke promjene, promjene relativnih cijena, podugovaranje i globalizacija, uslijed čega se proizvodna industrija i određene usluge (primjerice one koje je moguće pružati na daljinu, kao što su pozivni centri) često premještaju u regije s nižim cijenama radne snage, unutar EU-a i izvan njega. Osim toga, globalna financijska i gospodarska kriza i njezine posljedice posebno su snažno utjecale na nekoliko grana aktivnosti. ²⁵

²⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

4.2. Produktivnost rada

Kako bi se otklonili učinci inflacije, moguće je izračunati produktivnost rada po zaposlenoj osobi uz upotrebu podataka prilagođenih promjenama cijena. Analiza realne produktivnosti rada po zaposlenoj osobi (na temelju promjena ulančanih vrijednosti) tijekom desetogodišnjeg razdoblja od 2007. do 2017. pokazala je da su za većinu grana gospodarske aktivnosti ostvarena povećanja produktivnosti, a najveće povećanje zabilježeno je u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva (ukupni porast za 28,9 %), u sektoru informacijskih i komunikacijskih usluga (20,0 %) te u sektoru industrije (13,7 %) – vidjeti grafikon 4. Napominje se da je preciznu usporedbu razina produktivnosti rada između grana aktivnosti moguće analizirati jedino za referentnu godinu 2010. zbog nemogućnosti dodavanja ulančanih vrijednosti. U 2010. najviša razina produktivnosti rada zabilježena je u sektoru financijskih i osiguravateljskih usluga. Sektor informacijskih i komunikacijskih usluga imao je malo manju razinu, a daleko najniža razina zabilježena je u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva.

Grafikon 4. Realna produktivnost rada, EU-28, 2007., 2012. i 2017. (u tisućama EUR po zaposlenoj osobi)

U tablici 6. su podaci o kretanju realne produktivnosti rada izmjerene po zaposlenoj osobi ili po satu. Realna produktivnost rada po zaposlenoj osobi od 2007. do 2017. povećala se u svim zemljama. Tijekom istog razdoblja, dakle od 2007. do 2017., produktivnost rada po satu također se povećala u svim zemljama. Najveća postotna povećanja za obje mjere realne produktivnosti rada zabilježena su u Bugarskoj, Latviji, Litvi, Slovačkoj i Češkoj.

Tablica 6.: Realna produktivnost rada, 2007., 2012. i 2017.

	(thousand EUR per person)			(EUR per hour worked)		
	2007	2012	2017	2007	2012	2017
EU-28	51,2	52,0	54,0	30,41	31,67	33,13
Bulgaria	8,4	9,8	10,8	5,06	5,96	6,55
Czech Republic	27,6	28,3	30,8	15,48	15,93	17,27
Estonia	23,6	24,3	25,3	11,79	12,90	13,65
Croatia	23,3	23,5	24,3	12,09	12,23	13,36
Latvia	18,1	20,0	22,0	9,62	10,34	11,72
Lithuania	19,6	21,8	23,8	10,31	11,72	12,92
Hungary	21,1	21,1	21,9	10,64	12,03	12,57
Poland	18,9	22,0	24,4	9,10	10,77	12,01
Romania	12,1	13,4	16,7	6,43	7,38	9,30
Slovenia	33,5	33,0	35,8	20,24	20,08	21,66
Slovakia	26,7	29,2	31,1	14,88	16,30	18,14

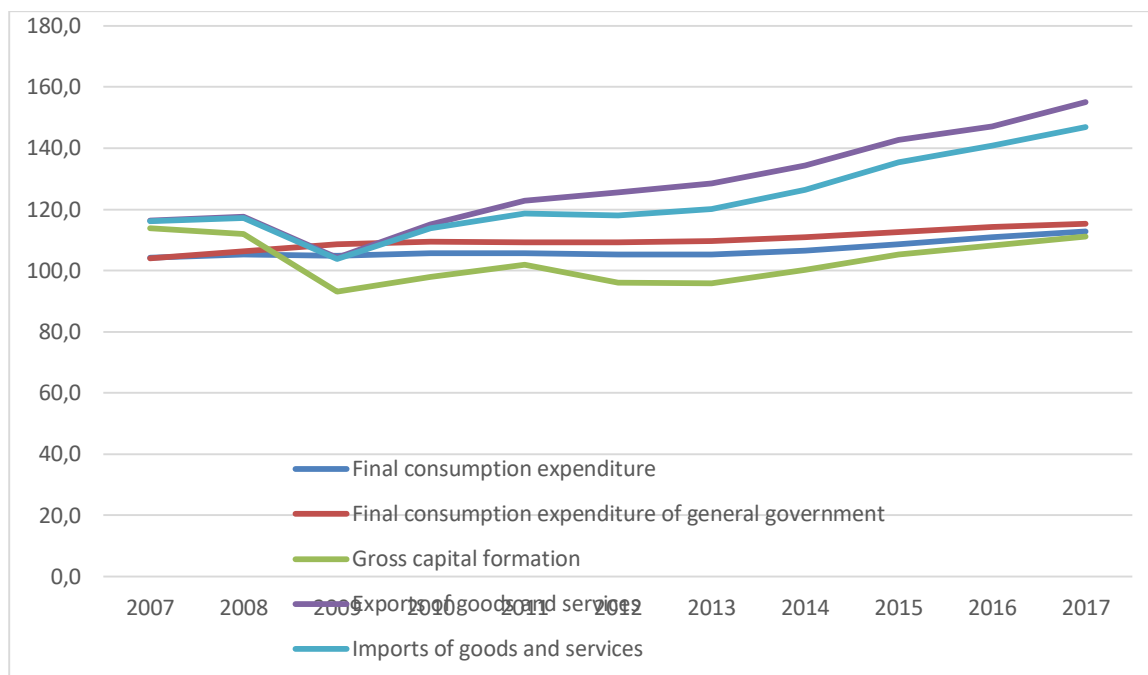
Tablica 6. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

Rashodi za potrošnju

Ako se kretanje sastavnica BDP-a promotri iz perspektive rashoda, može se primijetiti da se obujam rashoda za finalnu potrošnju u cijelom EU-28 od 2007. do 2017. povećao za 8,1 % (vidjeti grafikon 5.), unatoč blagim padovima zabilježenima u 2009. i 2012. Rashodi za finalnu potrošnju opće države rasli su malo brže i od 2007. do 2017. narasli su za 11,1 %. Tijekom istog razdoblja bruto investicije bile su relativno nestabilne: 2009. brzo su se smanjile, od 2010. do 2013. bile su promjenjive, a zatim je zabilježen trend rasta do 2017. U većini godina, osim u 2009. i u razdoblju 2014. – 2016., rast izvoza bio je veći od rasta uvoza – tijekom razdoblja 2007. – 2017. izvoz se povećao za ukupno 33,4 %, a uvoz se povećao za 26,5 %.²⁶

²⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

Grafikon 5.: Kretanje realnih rashoda za potrošnju, bruto investicija, izvoza i uvoza, EU-28, 2007. – 2017.

Grafikon 5.: Kretanje realnih rashoda za potrošnju, bruto investicija, izvoza i uvoza

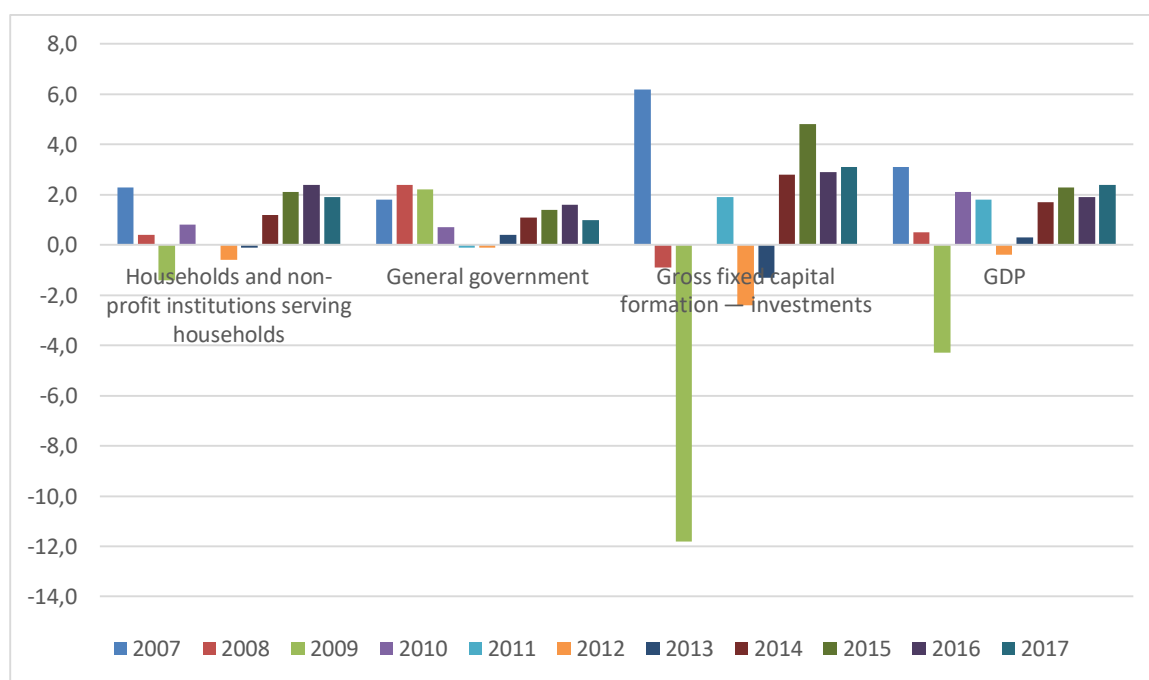
Nakon pada u 2009. rashodi za potrošnju kućanstava i neprofitnih institucija koje služe kućanstvima oporavili su se u 2010. (do 0,8 % obujma). U 2011. zabilježena je jednaka vrijednost (promjena od 0,0 %), a zatim je ponovno došlo do pada u 2012. (–0,6 %) i 2013. (–0,1 %). Zatim su se rashodi povećali u četiri uzastopne godine, za 1,2 %, 2,1 %, 2,4 % i 1,9 %.

U 2010. brzina rasta obujma rashoda opće države u EU-28 smanjila se i od 2011. do 2013. stopa promjene bila je relativno stabilna (unutar raspona od –0,1 % do 0,4 %), a zatim se nastavio donekle snažniji rast – u 2014. za 1,1 %, u 2015. za 1,4 %, u 2016. za 1,6 %, a u 2017. za 1,0 %.

Ulaganja

Unatoč povećanju zabilježenom 2011. (1,9 %), bruto investicije u fiksni kapital u EU-28 nisu se u potpunosti oporavile od strmog pada 2009. (-11,8 %) pa je 2012. i 2013. ponovno zabilježena negativna stopa promjene. Međutim, u razdoblju 2014. – 2017. bruto investicije u fiksni kapital u EU-28 povećale su se, i to za 2,8 % u 2014., 4,8 % u 2015., 2,9 % u 2016. te 3,1 % u 2017.

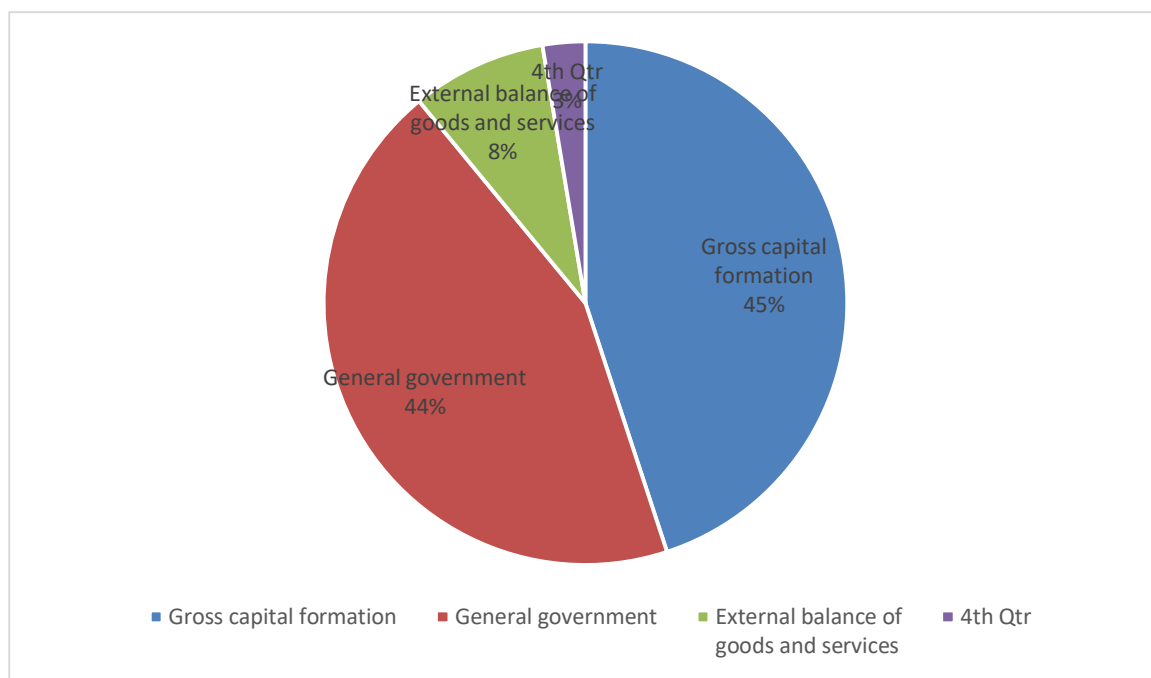
Grafikon 6.: Realna godišnja stopa promjene sastavnica BDP-a koje čine rashode,

Grafikon 6.: Realna godišnja stopa promjene sastavnica BDP-a koje čine rashode

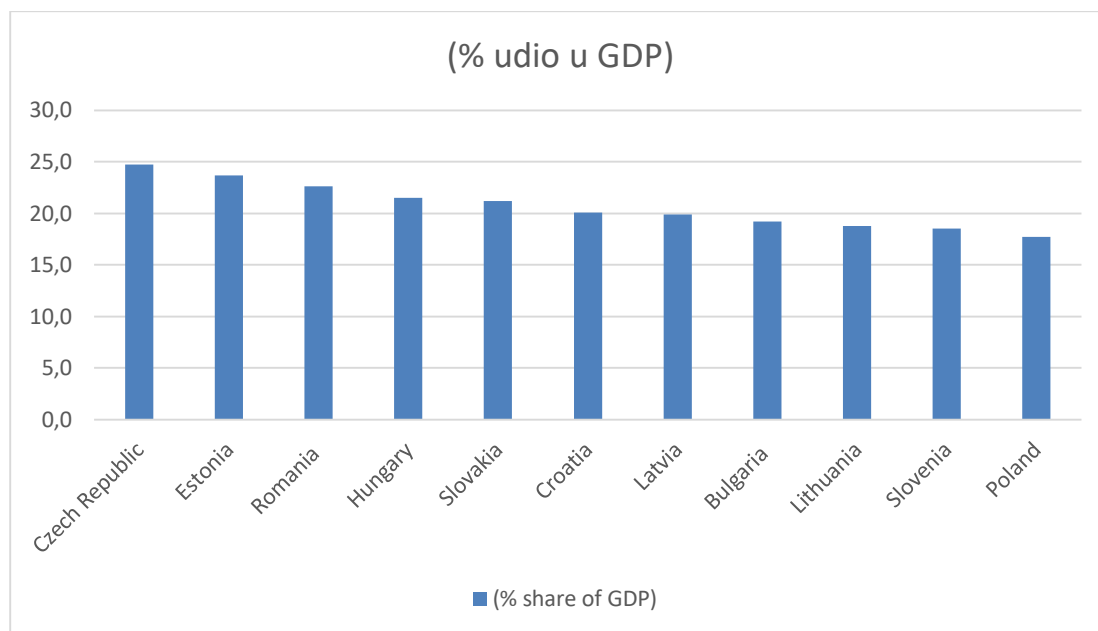
U tekućim cijenama, rashodi za potrošnju kućanstava i neprofitnih institucija koje služe kućanstvima u 2017. činili su 55,7 % BDP-a u EU-28, dok je udio bruto investicija iznosio 20,5 %, a udio rashoda opće države 20,1 %

Grafikon 7.: Sastavnice BDP-a koje čine rashode u tekućim tržišnim cijenama

Među državama članicama EU-a zabilježene su velike razlike u intenzitetu ulaganja, što bi djelomično moglo biti odraz različitih faza gospodarskoj razvoja i dinamike rasta posljednjih godina (vidjeti grafikon 8.). U 2017. udio bruto investicija u fiksni kapital (u tekućim cijenama) u BDP-u iznosio je 20,1 % u EU-28. Najviši je bio u Češkoj (24,7 %), Estoniji (23,7 %), a najniži u Sloveniji i Poljskoj.

Grafikon 8.: Bruto investicije u fiksni kapital u tekućim tržišnim cijenama, 2017. (postotni udio u BDP-u)

Grafikon 8. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

Iz tablice 7. U relativnim vrijednostima, najvišu razinu javnih ulaganja zabilježile su Mađarska (6,6 % BDP-a) i Estonija (4,8 %) razina ulaganja poslovnog sektora najviša je bila u Češkoj, a razina ulaganja kućanstava najviša je bila u Estoniji. Bugarska, Litva, Češka su zabilježile povećanje udjela ulaganja kućanstava u BDP-u.

Tablica 7.: Ulaganja u tekućim tržišnim cijenama, 2007., 2012. i 2017. (postotni udio u BDP-u)

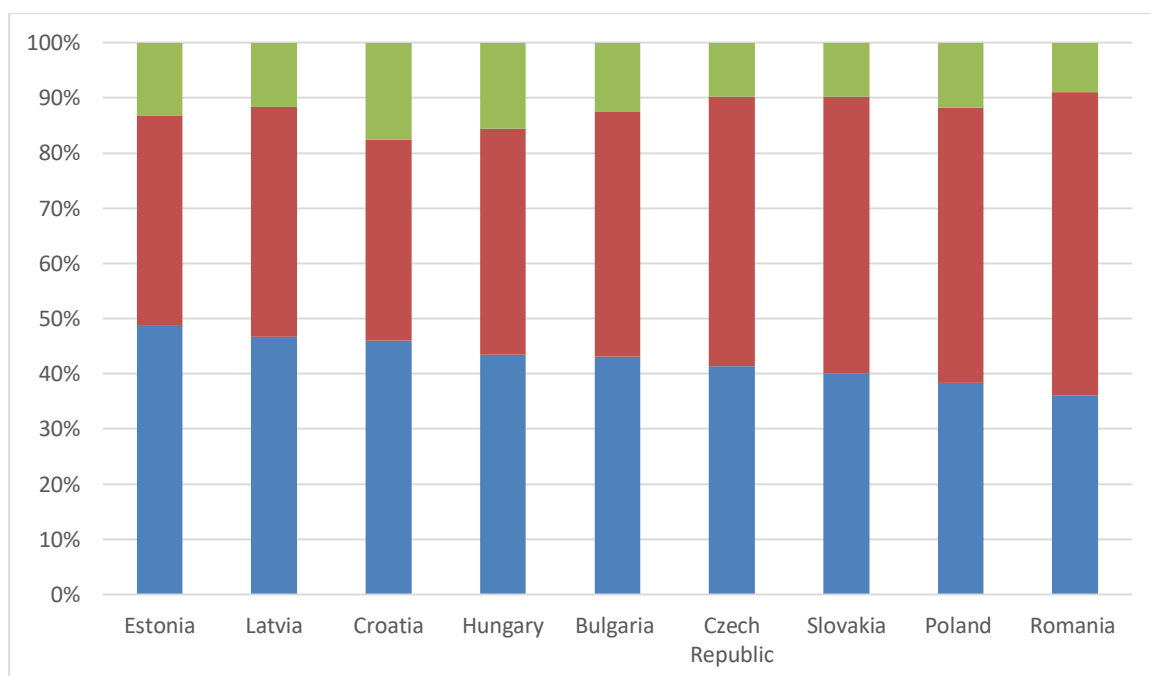
	Total investment			Public investment			Business investment			Household investment		
	2007	2012	2017 (¹)	2007	2012	2017 (¹)	2007	2012	2017 (²)	2007	2012	2017 (²)
EU-28	22,9	20,1	20,6	3,2	3,1	2,8	13,1	11,9	12,7	6,6	5,1	5,1
Bulgaria	28,3	21,3	18,6	5,2	3,4	2,6	21,7	16,3	12,8	1,4	1,6	3,2
Czech Republic	29,5	25,9	24,7	4,8	4,2	3,3	19,1	17,2	16,6	5,6	4,5	4,7
Estonia	36,6	28,6	22,3	6,0	6,3	4,8	22,4	18,6	12,2	8,2	3,7	5,3
Croatia	26,8	19,6	:	6,1	3,5	:	16,2	12,7	:	4,5	3,4	:
Latvia	36,4	25,4	18,2	5,9	4,9	3,5	22,8	16,9	11,9	7,7	3,6	2,8
Lithuania	28,6	17,4	18,9	5,4	4,0	3,0	19,4	10,4	11,4	3,7	3,0	4,5
Hungary	23,7	19,4	21,7	4,3	3,7	6,6	14,4	12,7	12,3	5,0	2,9	2,8
Poland	22,5	19,8	18,1	4,5	4,8	3,3	12,4	10,1	10,4	5,6	5,0	4,4
Romania (	30,2	27,3	22,8	6,4	4,7	3,6	21,8	16,8	13,9	2,1	5,9	5,3
Slovenia	28,8	19,2	17,6	4,5	4,1	3,2	18,0	11,5	11,0	6,2	3,7	3,4
Slovakia	26,8	21,3	21,2	3,2	3,4	3,2	18,3	13,3	13,5	5,4	4,6	4,5

Tablica 7. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

Prihodi

Iz analize BDP-a u EU-28 iz perspektive prihoda može se uočiti da su u distribuciji između čimbenika proizvodnje u prihodima nastalima proizvodnjom prevladavale plaće zaposlenika, koje su 2017. činile 47,3 % BDP-a u tekućim tržišnim cijenama. Udio bruto poslovnog viška i miješanog prihoda iznosio je 40,8 % BDP-a, dok je udio poreza na proizvodnju i na uvoz umanjenog za subvencije iznosio 11,9 % (vidjeti grafikon 9.). Najviši udio plaća zaposlenika imala je Estonija, a najniži udio plaća zaposlenika u BDP-u imala je Rumunjska (36,0 %).

Grafikon 9.: Raspodjela prihoda u tekućim tržišnim cijenama, 2017. (postotni udio u BDP-u)

Grafikon 9. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

Potrošnja kućanstava

Rashodi kućanstava za finalnu potrošnju u 2017. činili su najmanje pola BDP-a (u tekućim tržišnim cijenama) – taj udio najveći je bio u Litvi (63,8 %), Rumunjskoj (61,8 %) i Bugarskoj (61,0 %). S druge strane, najniži je bio u Češkoj (46,8 %), vidjeti tablicu 8.

Tablica 8.: Rashodi kućanstava za potrošnju, 2007., 2012. i 2017.²⁷

	As a proportion of GDP at current market prices (%)			Per capita (PPS)	Per capita in EUR: annual average growth rate using chain linked volumes (% per annum)	
	2007	2012	2017	2017	2007-2012	2012-2017
EU-28	54,9	55,6	54,0	16.200	-0,5	1,3
Bulgaria	68,2	65,0	61,0	9.000	1,9	3,1
Czech Republic	45,4	48,5	46,8	12.400	0,1	2,6
Estonia	52,3	49,5	49,6	11.400	-2,9	3,6
Croatia	57,7	59,1	56,2	10.400	-1,9	1,5
Latvia	58,9	59,7	60,7	12.200	-1,9	4,5
Lithuania	63,3	62,0	63,8	14.900	-0,7	5,4
Hungary	52,9	52,2	47,7	9.700	-2,2	3,3
Poland	59,4	60,6	57,8	12.100	3,1	3,0
Romania	66,2	61,5	61,8	11.600	0,3	6,6
Slovenia	50,3	56,0	52,0	13.200	0,1	1,3
Slovakia	54,5	56,2	53,8	12.400	0,9	1,7

Tablica 8. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

U Mađarskoj i Bugarskoj su prosječni rashodi kućanstava za potrošnju po glavi stanovnika bili ispod 10 000 PPS. Iz analize realnih kretanja prosječnih rashoda za potrošnju po glavi stanovnika u eurima (na temelju indeksa ulančanih vrijednosti) tijekom razdoblja 2012. – 2017. vidljivo je da je najbrži rast zabilježen u Rumunjskoj (6,6%)

U nastavku su tabličko prikazani makroekonomski pokazatelji u post-tranzicijskim zemljama EU.

²⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

Stopa anketne nezaposlenosti u post tranzicijskim zemljama

	2009.	2010.	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Češka	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0	6,1	5,1	4,0	2,9	2,2
Mađarska	10,0	11,2	11,0	11,0	10,2	7,7	6,8	5,1	4,2	3,7
Poljska	8,1	9,7	9,7	10,1	10,3	9,0	7,5	6,2	4,9	3,9
Rumunjska	6,5	7,0	7,2	6,8	7,1	6,8	6,8	5,9	4,9	4,2
Slovenija	5,9	7,3	8,2	8,9	10,1	9,7	9,0	8,0	6,6	5,1
Bugarska	6,8	10,3	11,3	12,3	13,0	11,4	9,2	7,6	6,2	5,2
Slovačka	12,1	14,5	13,7	14,0	14,2	13,2	11,5	9,7	8,1	6,5
Hrvatska	9,3	11,8	13,7	15,8	17,4	17,2	16,1	13,4	11,0	8,5

Tablica 9. Stopa anketne nezaposlenosti - osobe u dobi od 15-74

Izvori: Eurostat; DZS

Najmanja stopa nezaposlenosti u 2018. je u Češkoj, dok je najveća u Hrvatskoj.

Nominalne i realne neto plaće u Hrvatskoj

	Nominalna neto plaća HRK	Realna stopa rasta %
1998.	2.682	
1999.	3.055	9,6
2000.	3.324	3,9
2001.	3.541	2,8
2002.	3.719	3,4
2003.	3.939	4,0
2004.	4.172	3,8
2005.	4.375	1,4
2006.	4.602	2,1
2007.	4.840	1,9
2008.	5.177	1,1
2009.	5.236	0,4
2010.	5.244	-0,5
2011.	5.441	-0,3
2012.	5.478	-3,0
2013.	5.515	-1,1
2014.	5.534	0,6
2015.	5.594	1,6
2016.	5.685	2,5
2017.	5.984	4,2
2018.	6.241	2,9
2019.*	6.417	2,8

Tablica 10. Nominalne i realne neto plaće u Hrvatskoj, Izvori: DZS

*Posljednji dostupan podatak odnosi se na plaće isplaćene za travanj

Prosječna mjesečna naknada po zaposlenom u gospodarstvu u eurima

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Češka	1.140,2	1.233,5	1.303,0	1.296,3	1.251,6	1.211,3	1.259,1	1.320,9	1.443,6	1.450,0
Mađarska	992,8	1.025,1	1.045,0	1.026,6	1.018,6	985,9	966,8	1.005,0	1.075,3	1.140,0
Poljska	815,1	962,0	982,2	1.001,6	1.015,3	1.040,6	1.058,3	1.063,2	1.152,8	1.240,0
Slovačka	1.091,3	1.150,7	1.173,6	1.203,8	1.234,8	1.257,6	1.301,0	1.327,9	1.396,9	1.470,0
Slovenija	1.931,6	2.009,6	2.040,6	2.020,4	2.030,1	2.056,0	2.083,3	2.146,7	2.214,4	2.300,0
Bugarska	401,2	441,0	470,9	507,3	551,9	582,8	615,7	651,5	719,9	760,0
Rumunjska	579,9	647,3	625,3	614,6	645,5	686,2	699,3	795,9	881,2	1.020,0
Hrvatska	1.338,6	1.372,9	1.394,4	1.384,1	1.360,8	1.280,2	1.288,3	1.319,4	1.317,6	1.360,0

Tablica 11. Prosječna mjesečna naknada po zaposlenom u gospodarstvu u eurima

Prosječna mjesečna naknada po zaposlenom u gospodarstvu izračunata je kao omjer ukupno isplaćenih mjesečnih naknada zaposlenicima u gospodarstvu i broja zaposlenika.

Prihodi i rashodi opće države (2018.)

	PRIHODI	RASHODI
Češka	41,7	40,8
Mađarska	44,2	46,5
Poljska	41,2	41,5
Slovačka	39,9	40,6
Slovenija	43,1	42,4
Bugarska	36,8	34,8
Rumunjska	32,0	35,0
Hrvatska	46,6	46,4

Tablica 12. Prihodi i rashodi opće države, sukladno metodologiji ESA 2010.

Izvori: Eurostat; DZS

Saldo konsolidirane opće države 2018.

	SALDO KONSOLIDIRANE OPĆE DRŽAVE
Češka	0,9
Mađarska	-2,2
Poljska	-0,4
Slovačka	-0,7
Slovenija	0,7
Bugarska	2,0
Rumunjska	-3,0
Hrvatska	0,2

Tablica 13. Saldo konsolidirane opće države 2018., Izvori: Eurostat; DZS

Dug opće države odabranih zemalja u 2018.

	DUG OPĆE DRŽAVE
Češka	32,7
Mađarska	70,8
Poljska	48,9
Slovačka	48,9
Slovenija	70,1
Bugarska	22,6
Rumunjska	35,0
Hrvatska	74,6

Tablica 14. Izvori: Eurostat; HNB

Dug opće države – HRVATSKA % BDP-a

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Dug opće države	48,3	57,3	63,9	69,5	80,4	84,0	83,7	80,5	77,8	74,6
Dug opće države uključujući izdana državna jamstva	52,3	62,0	66,4	72,3	83,1	86,5	86,3	83,6	80,8	76,2

Izvori: Eurostat; HNB

Tablica 14. Dug opće države – HRVATSKA % BDP-a

Podaci su revidirani od prosinca 2001. uslijed daljnjeg usklađivanja sektorizacije institucionalnih jedinica s ESA2010 metodologijom. Izdana državna jamstva uključuju domaći i inozemni dug ostalih sektora za koji jamči središnja država.

Glavni makroekonomski indikatori su kratak i pregledan tablični prikaz ključnih godišnjih makroekonomskih pokazatelja hrvatskoga gospodarstva tijekom duljeg razdoblja.²⁸

	2015.	2016.	2017.	2018.
Površina (u km ²)	56.594	56.594	56.594	56.594
Broj stanovnika (u mil.) ^a	4,204	4,174	4,125	4,089
BDP (u mil. HRK tekuće)	339.616	351.349	365.643	381.799
BDP (u mil. EUR tekuće)	44.630	46.664	49.013	51.496
BDP po stanovniku (u €)	10.616	11.180	11.882	12.594
BDP - realna godišnja stopa	2,4	3,5	2,9	2,6
Prosječna godišnja stopa	-0,5	-1,1	1,1	1,5
Tekući račun nlatne bilance	2.066	1.173	1.700	1.267
Tekući račun nlatne bilance	4,6	2,5	3,5	2,5
Izvoz robe i	48,1	48,8	51,3	51,9
Uvoz robe i	45,8	46,0	49,1	50,9
Inozemni	45.384	41.668	40.247	38.836
Inozemni dug (u % BDP-a)	101,7	89,3	82,1	75,4
Inozemni dug (u %)	211,4	182,9	160,0	145,4
Otplaćeni inozemni dug (u %)	42,5	34,9	32,0	26,3

²⁸ <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori>

Bruto međunarodne	13.707	13.514	15.706	17.438
Devizni tečaj za 31. prosinca	7,6350	7,5578	7,5136	7,4176
Devizni tečaj za 31. prosinca	6,9918	7,1685	6,2697	6,4692
Dua onće	83,7	80,5	77,8	74,6
Stona	16,2	13,1	11,2	8,4
Stona	44,2	44,6	45,8	46,9

Tablica 15. <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori>

5. ZAKLJUČAK

Republika Hrvatska je 28. članica Europske unije, a pristupila je 1. srpnja 2013. godine, i to u toku šestog proširenja, koje je znakovito po tome što je u Europsku uniju tada pristupila jedino Republika Hrvatska. Može se reći kako prednosti ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju obuhvaćaju financije, gospodarstvo, poljoprivredu, obrazovanje i kohezijsku politiku.

Najčešći pokazatelj u mjerenju gospodarske aktivnosti neke zemlje jest **BDP**. U razdoblju od do 2017. godišnji rast BDP-a u EU bio je prilično nestabilan. U razdoblju od 2008. do 2013. gospodarstvo je pod snažnim utjecajem financijske krize. Međutim, nisu u svim državama članicama zabilježene promjene istog intenziteta. Utjecaj financijske krize na BDP posebno je bio izražen u Hrvatskoj, koja je nekoliko godina zaredom imala negativan rast.

Usporedba stope rasta, tj. pada bruto domaćeg proizvoda u Republici Hrvatskoj i ostalim post -tranzicijskih zemljama (Češka, Slovačka, Slovenija, Mađarska, Poljska, Rumunjska,...) upućuje na kako su pojedini strukturni problemi gospodarstva Republike Hrvatske i globalna gospodarska kriza imali veći utjecaj na pad bruto domaćeg proizvoda u odnosu na probleme ostalih zemalja članica.

U razdoblju od 2009. do 2018. zabilježene su veće promjene stope inflacije iz godine u godinu. Takva kretanja u velikoj su mjeri zabilježena u većini država. Najviše stope inflacije u 2017. zabilježene su u Estoniji i Litvi (3,7% u svakoj), Letoniji (2,9%).

Posljednjih godina je zabilježeno smanjenje stope nezaposlenosti. Međutim, još uvijek su prisutne velike razlike među post-tranzicijskim zemljama EU.

Nužno je iskoristiti daljnje povoljne impulse iz međunarodnog okruženja kako bi Hrvatska gospodarski rast učinila stabilnim i održivijim te nastavila smanjivati prekomjerne makroekonomske neravnoteže.

6. LITERATURA

1. Samuelson, Paul A., Ekonomija, 15. izdanje, Zagreb, Mate d.o.o., 2000.
2. Samuelson, P.A. i Nordhaus, W., Ekonomija, 14. izdanje, Biblioteka „Gospodarska misao“, 1992.
3. Babić, Mate, Makroekonomija, 13. izdanje, Zagreb, Mate d.o.o., 2003.
4. Samuelson, P.A. i Nordhaus, W., Ekonomija, 14. izdanje, Mate d.o.o., 2007.
5. Benić, Đuro. Makroekonomija, Zagreb, Školska knjiga, 2016.

INTERNET

<https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori>

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/main-tables>

<https://www.dzs.hr/>

7. SAŽETAK

U teorijskom dijelu rada pojmovno se određuje i definira makroekonomija i objašnjava predmet makroekonomske analize. Objašnjavaju se bruto domaći proizvod, nezaposlenost, javni dug, vanjskotrgovinska razmjena. U drugom dijelu rada analizira se gospodarstvo post-tranzicijskih zemalja EU. Bruto domaći proizvod je naziv koji se daje ukupnoj novčanoj vrijednosti finalnih dobara i usluga proizvedenih u jednoj ekonomiji u odnosu na prethodnu godinu. Nadalje ističemo inflaciju, ona se definira kao proces porasta cijena u zemlji. Nezaposlenost je stanje u kojem se radno sposobno stanovništvo ne može zaposlit. Vanjska trgovina predstavlja promet roba i usluga između zemlje i inozemstva. Javni dug se definira kao iznos koji je država pozajmila kako bi financirala prošle proračunske deficite. Globalna financijska i gospodarska kriza 2009.godine dovela je do velike recesije u EU, a oporavak je uslijedio 2010. Hrvatska nakon višegodišnjeg pada gospodarstva bilježi značajan rast BDP-a koji iznosi 2,4%. Najviše godišnje stope rasta realnog BDP-a u 2017.zabilježene su u Rumunjskoj i Sloveniji, dok su najniže zabilježene u Hrvatskoj. Među post-tranzicijskih zemljama najveći rast imaju Poljska i Rumunjska, a najmanje Hrvatska u periodu od 2003.do 2008.godine. Nadalje, najviši udio plaća imala je Estonija, a najmanje Rumunjska. Najmanja stopa nezaposlenosti u 2018.bila je u Češkoj, a najviša u Hrvatskoj. Najvišu razinu javnih ulaganja zabilježene su u Mađarskoj i Estoniji, a razina ulaganja poslovnog sektora najviše je imala Češka. Hrvatska treba gospodarski rast učiniti stabilnijim i održivijim te smanjivati makroekonomske neravnoteže.

Ključne riječi: bruto domaći proizvod, nezaposlenost, javni dug, vanjskotrgovinska razmjena.

8. SUMMARY

In the theoretical part of this thesis, macroeconomics is conceptually defined and defined and the subject of macroeconomics is being determined and defined and the subject of the macroeconomic analysis is being explained. Gross domestic product, unemployment, public debt, foreign trade are explained. The second part of the paper analyzes the economies of post-transition EU countries. Gross domestic product is the name given to the total monetary value of final goods and services produced in one economy compared to the previous year. Further emphasizing inflation, it is defined as the process of rising prices in the country. Unemployment is a situation in which the working age population cannot be employed. Foreign trade is the turnover of goods and services between the country and abroad. Public debt is defined as the amount borrowed by the state to finance past budget deficits. The global financial and economic crisis of 2009 led to a major recession in the EU, with recovery in 2010. Croatia, after several years of economic downturn, recorded a significant GDP growth of 2.4%. The highest annual real GDP growth rates in 2017 were recorded in Romania and Slovenia, while the lowest were recorded in Croatia. Among the post-transition countries, Poland and Romania have the highest growth and Croatia the lowest in a period between 2003 and 2008. Furthermore, Estonia had the highest share of wages and Romania the lowest. The lowest unemployment rate in 2018 was in the Czech Republic and the highest in Croatia. The highest levels of public investment were recorded in Hungary and Estonia, with the highest level of business sector investment in the Czech Republic. Croatia needs to make economic growth more stable and sustainable and reduce macroeconomic imbalances.

Keywords: gross domestic product, unemployment, public debt, foreign trade.